

Magyarország védett vadvirágai

Írta és fényképezte: dr. Németh Ferenc
dr. Seregélyes Tibor

Lektorálta: Vízy Istvánné dr.

Szerkesztette: B. Zsédényi Judit

A magyar flóra hozzávetőleg 2250 virágos növényből, fenyőféléből és harasztfajból áll. Közülük csak a komolyan veszélyeztetett fajokat védjük, így is 340 a védett növények száma, ebből 30 a fokozottan védett. A védett virágok eszmei értéke jelenleg szálanként 1000—3000,— Ft, a fokozottan védett kategóriába tartozóké 5000,— Ft. Miért volt szükség a védettség kimondására?

Az elmúlt száz év alatt sok értékes növényünk pusztult ki. Vadvirágainkat ma is több ártó tényező tizedeli. Ezek közé tartoznak: a tarvágásos erdőművelés, a terjeszkedő mezőgazdaság, a külszíni bányafejtés stb. A virágszedő turisták is komoly kárt okoznak a még viszonylag gyakori növények esetében is.

Növényritkaságaink között kitüntetett helyen vannak a régi korok hírmondói. Ezek valaha nagy egyedszámmal éltek hazánk területén, de a klíma megváltozásával csak különleges élőhelyeken maradt fenn néhány példány belőlük. Ezek maradvány-, vagy latin szóval reliktum növények. Vannak jégkor utáni, a melegebb klíma időszakából maradvány növényeink, de találhatóak jégkorszaki reliktum fajok, sőt a jégkorszakot megelőző szubtrópusi időszak hírmondói is, nagyon ritkán. Egy másik érdekes csoporthoz tartoznak a pannóniai bennszülött (endemikus) növények. Jelentős részük csak Magyarország területén él és igen ritka. Csaknem 50 endemikus fajunk illetve alfajunk van.

Nagyon kevés hazánkban az ún. reliktumendemizmusok; szép magyar szóval ereklye növények száma. Ezek egyszerre bennszülött-, és maradványfajok — mindegyikük végveszélyben van. Ilyen pl. az erdélyi hérics v. pillisi len. Természetes, hogy mindegyikük a fokozottan védett virágok közé tartozik. Aktív mentésükkel a természetvédelem szakképzett emberei foglalkoznak.

VÉDELMIK MINDANNYIUNK KÖZÖS ÜGYE!

Védett növényeinkről szóló összeállításunknak ebben a részében olyan virágokat igyekszünk bemutatni, amelyekkel a kiránduló is gyakran találkozhat, igazi ritkaságot csak néhányat szerepeltetünk. A képen látható fajok nem köthetők szigorúan hazánk valamely vidékéhez — szórványosan élhetnek az Alföldön, de hegy-, és dombvidékeinken is. Az Alföld eredeti növényzetét jelentő erdősztyepp, ahol füvespuszta foltok váltakoznak erdőállományokkal, felhúzódik az alacsonyabb hegyek déli lejtőire is. Így sok olyan érdekes, szép virágot találhatunk a hazai flórában, amely az Alföldet és a hegyvidékeket rokonítja. Sajnos ezek zöme az Alföldön eltűnőben van, hiszen a legjobb termőhelyeket már csaknem mindenütt beszántották.

1. Árvalányhaj (Stipa fajok)

A magyar pusztának mindig is jelképe volt az árvalányhaj. Valójában több, nagyon hasonló faj él nálunk, mások azok, amelyek az alföldi pusztákon találhatóak, és mások, amelyek a hegyek száraz lejtőin. Igen ritka fajaink is vannak. Ahol árvalányhaját látunk, más virágot se szedjünk!

2. Tavasz hérics (Adonis vernalis)

Nagy, aransárga virágait már messziről észreveszik a kirándulók a kora tavaszi füves lejtőkön. Gyakran ez okozza a virág vesztét. Gyógynövénynek is gyűjtötték, de ma már tilos. Sztyepplejtőkön most még nem ritka, de alföldi állományai jórészt elpusztultak.

3. Leánykőkörcsin (Pulsatilla grandis)

Sztyeppréteken, füves lejtőkön, gyakran a tavaszi hérics-csel együtt él. Egyik legszebb vadvirágunk, nagyobb városaink környékén az utolsó szálig letarolták. Mag nem termett, az állományok elöregedtek, sokfelé kipusztultak. Klásni, kiskertekbe telepíteni is próbálták, de eredménytelenül.

4. Fekete kökőrcsin (*Pulsatilla nigricans*)

Szintén a száraz, füves sztyeppfoltok virága, de — szerencséjére — nem olyan feltűnő, mint a leánykökőrcsin. Egyéb, nagyon ritka kökőrcsinfajok is élnek még hazánkban, mindegyikük védett! Magjáról könnyen szaporíthatók, de a maggyűjtéshez engedély kell.

5. Apró nőszirm (Iris pumila)

Sárga, kék, lila, fehér színváltozata létezik ennek a természetében kicsi, de annál szebb virágnak. Nem nagyon ritka virág ma még, néhol teljes színpompába öltöztet az áprilisi füves, sziklás hegyoldalakat. Legnagyobb ellensége a virággyűjtő turista.

6. Tarka nőszirm (Iris variegata)

Hazánkban minden vad nőszirmfaj (szám szerint nyolc) védett, ezek közt viszonylag gyakori a tarka nőszirm. Virágzásban mégis ritkán látjuk, mert főleg száraz, zárt erdőkben él, és a virágzáshoz fény kell. Levelei bordásak. Az Alföldön ma már ritka.

7. Nagy pacsirtafű (*Polygala major*)

Főleg hegy- és dombvidékeinken láthatjuk ezt a graci- lis virágot erdőszéleken, füves lejtőkön. A nem nagyon ritka virág csokorba szedésre túlságosan is alkalmas — még piacon is árulták. Nem csoda, hogy helyenként erősen megritkult.

8. Rózsás fűfű v. kövirózsa (*Sempervivum marmor- reum*)

A kövirózsa mindig száraz, sziklás termőhelyeken élnek, a forró, szélsőséges klímához alkalmazkodtak. Minden hazai fajuk védett. Gyakoribb a kisebb termetű sárga kövirózsa, jóval ritkább a képen látható, nagyobb termetű piros virágú faj.

9. Téltemető (*Eranthis hiemalis*)

Déli jövevény flóránkban ez a szépnevű virág, valószínű, középkori kolostorkertekből kikerülve elvadult. Flóránkba szépen beilleszkedett, ritka, csupán néhány elszórt állománya van az országban. A hóvirággal együtt nyílik üde erdőkben.

10. Kockás lilom (*Fritillaria meleagris*)

Lápréteken, vizes erdőkben fordul elő a Dunántúlon és Észak-Magyarországon ez a cifra virág. Legszébb állományait részben beszántották, a kirándulók megtépázták. Nyugat-Európában kerti virág is, kultúrába vették. Nagyüzemi termesztése volna a legjobb védelem nálunk is.

11. Kárpáti sáfrány (*Crocus heuffelianus*)

A Kárpátok koszorújának lejtőit tömegesen lepi el hóolvadás után ez a szép virág. Sokezer évvel ezelőtt, a jégkorszakban hazánk területén is gyakori volt, de a klíma változásával felhúzódott a hegyekbe, csupán két maradványpopuláció maradt fenn.

12. Gyapjúsás fajok (*Eriophorum* spp.)

Három faja is él a gyapjúsásoknak hazánkban, mindegyikük védett. Erősen hasonlítanak egymáshoz, de minden más növénytől jól különböznek — könnyű felismerni őket. A gyapjúsások mindig lápokon teremnek, ritka, védett növények társaságában.

© Kládja a Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1984